

Een versie van deze tekst is gepubliceerd in het tijdschrift De Eerste Dag.
Het citeren of doorgeven van deze tekst is toegestaan, mits met bronvermelding.
De auteur van deze tekst is dr. Piet van Veldhuizen – www.woordenmetzielenzin.nl

19 juli 2026, 5^e van de Zomer

Jesaja 40,12-25 Psalm 86 Romeinen 8,18-25 Matteüs 13,24-30.36-43

Zoals alle parabels van het Koninkrijk biedt de gelijkenis over het onkruid in het koren ruimte om verschillende invalshoeken te kiezen en accenten te leggen. Maar dan besluit Matteüs om even verderop de uitleg te noteren. Recht uit de mond van Jezus, zodat het voor zijn volgelingen voortaan de enig mogelijke uitleg zal zijn. Daarmee is de parabel platgeslagen, als een rebus waarvan de oplossing op z'n kop onderaan de pagina staat. Mag ik dat jammer vinden?

De andere lezingen van deze zondag zijn zo heerlijk ruim. Majestueuze woorden uit Jesaja over de onvergelijkelijke grootheid van de Eeuwige: ze bevrijden je uit de opgeslotenheid in je eigen krappe wereldje. De wereld van God is zóveel groter, in die volheid is zóveel ruimte. Ook de lezing uit Romeinen geeft lucht, er worden wijde perspectieven om een geradbraakte wereld en in het nauw gedreven mensen heen geplooid.

Eigenlijk wil ik al die ruimte ook in en om de parabel beleven, zodat ik erin kan rondwandelen, me verwonderen, dingen aanwijzen, vragen stellen: een vrij wandelgebied, geen mijnenveld. Daarom komen de voetnoten van Jezus in de verzen 36-43 eigenlijk als spelbrekers. Als Jezus al precies gezegd heeft hoe we zijn raadsel moeten uitleggen, wat moet een prediker dan nog? Of zelfs: waarom moeten we de gelijkenis nog vertellen als alle elementen tóch al gelabeld zijn: dit is de Mensenzoon, dat is de duivel, daar is het oordeel.

Maar wacht – Jezus moet veel meer gezegd hebben dan wat er van hem is opgeschreven. Ik kan dat gesprek met zijn leerlingen uit Matteüs in anderhalve minuut voorlezen, maar als het werkelijk heeft plaatsgevonden, heeft het vast langer geduurd. We krijgen een flard van een leergesprek aangereikt, en daar zouden we, met de ruime adem die we uit de andere lezingen hebben gekregen, heel wat lucht in kunnen blazen. Er is nog zoveel meer te zeggen; de parabel mag weer een klein universum worden waarin je niet zomaar uitgekeken bent.

Bijvoorbeeld: de zaaier van het goede zaad is de Mensenzoon, zegt Jezus (37). Dat is opmerkelijk, want in de andere zaaiparabels is God de zaaier, en zaaien doen we zelf ook aldoor. Al die perspectieven en personages kunnen we uitproberen. En de akker is de wereld, zegt Jezus (38), maar de wereld, dat zijn ook wijzelf: hoe zou het zijn als in mijzelf het kwaad door het goede heen gezaaid was? Klopt het daar ook dat ik het kwaad soms niet kan wegwieden zonder het goede te vernietigen? Dat is niet een uitleg die Matteüs uit de mond van Jezus heeft opgetekend, maar de parabel biedt er alle ruimte voor, en een andere notulist had het misschien wél uit het gesprek van Jezus met zijn leerlingen opgepikt.

De vijand zaait in de nacht onkruid in de vers ingezaaide akker. Heel voorstelbaar in een dorp van akkerbouwers waar iemand een diepe wrok koestert tegen een van zijn buren. Een rotstreek, maar dat komt voor. Het vergt wel veel voorbereiding, want dat kwalijke zaad ligt niet vanzelf ergens op

een hoopje klaar, het wordt niet in de winkel verkocht. Je moet doortrapt genoeg zijn, of gekwetst genoeg, om het in een vorig seizoen al te hebben geoogst uit gerijpt onkruid. Jezus heeft het over *zizania*, dolik, een forse soort gras, een wild zusje van de veredelde graansoorten. Pas tegen de bloei gaat het er echt anders uitzien en dan zijn de wortels lang en breed met elkaar verstrengeld.

De Nieuwe Bijbelvertaling noemt het 'giftig zaad'. Dolik is op zichzelf niet giftig, maar het is erg gevoelig voor een schimmel in het rijpende zaad die overigens ook in gekweekte granen voorkomt (zoektermen: ergotisme, moederkoren, dolik). Maar ik weet niet of dat een rol speelt in de parabel. Wil de vijand dat de dolik mee-geoogst wordt en ziekte veroorzaakt? De rijpe aren van de dolik lijken echt niet op de aren van gerst, tarwe of rogge. Het is alleen een hoop gedoe om ze in afzonderlijke bundels te scheiden. Door het gif erbij te halen, demoniseren we de nachtelijke zaaier meer dan nodig. Dat gaat des te gemakkelijker omdat Jezus in de bijsluiters zegt dat het 'de duivel' is (39).

Een belangrijk aspect van de parabel is de beslissing van de akkerbouwer om goed en kwaad samen te laten opgroeien, dus om het niet op voorhand te schiften: je kunt het kwaad niet uitroeien zonder het goede aan te tasten. Die schifting komt pas aan het einde: het een in het vuur, het ander in de schuur. In de uitleg van Jezus wordt daar een compleet laatste-oordeel-tafereel van gemaakt van het soort waarmee ik ben opgevoed: de grote scheiding, en zit ik dan wel aan de goede kant? De concentratie komt dan gemakkelijk op het individuele heil te liggen, terwijl de akker met graan en onkruid een project (en een probleem) is dat het individuele plantje *vé*r overstijgt. De vraag is hoe je de oogst redt, en een deel van het antwoord is: je zult het kwaad moeten uithouden, de schifting moeten durven uitstellen. Wie nú met verbeterheid gaat wieden, maakt ook het goede kapot.

Piet van Veldhuizen